Lingua Legis
nr 25, 2017, s. 35-50
lingualegis.ils.uw.edu.pl

Róża Zielnik-Kołodzińska
Uniwersytet Warszawski

Wybrane pojęcia z zakresu polskiego postępowania administracyjnego w tłumaczeniu na język niemiecki

Streszczenie

Artykuł dotyczy tłumaczenia wybranych pojęć z zakresu polskiego postępowania administracyjnego na język niemiecki. W pierwszej części autorka przedstawia historię polskiego Kodeksu postępowania administracyjnego, podkreślając, że polski ustawodawca tworząc go wzorował się na austriackiej ustawie *Allgemeines Verwatltungsverfahrensgesetz*. Następnie zwraca uwagę, że ze względu na zdecydowanie bardziej intensywną wymianę handlową z Republiką Federalną Niemiec niż z Austrią, a zatem i większą potrzebę używania języka niemieckiego obowiązującego w Niemczech, terminy z zakresu postępowania administracyjnego należy tłumaczyć na tę odmianę języka niemieckiego. Dalej omawia wybrane terminy z zakresu postępowania administracyjnego, oraz przyczyny, dla których ich tłumaczenie na język niemiecki jest problematyczne. Zwraca przy tym szczególną uwagę na nieprzystawalność polskiego i niemieckiego systemu prawnego i konieczność przeprowadzenia studiów prawnoporównawczych w celu znalezienia właściwych odpowiedników.

Słowa kluczowe: tłumaczenie specjalistyczne, postępowanie administracyjne, kodeks, ustawa, studia prawnoporównawcze

1. Wstęp

Pojęcia z zakresu postępowania administracyjnego pojawiają się w tekstach dotyczących różnego rodzaju przedsięwzięć niemieckich przedsiębiorców na terenie Polski, wymagających kontaktu z urzędami. Przepisy o postępowaniu administracyjnym znajdują m.in. zastosowanie do spraw budowlanych, patentowych, podatkowych, dotyczących konkurencji czy ochrony środowiska. W celu zapewnienia właściwej komunikacji między zainteresowanymi stronami, konieczna jest znajomość pojęć z omawianego zakresu oraz ich odpowiedników w systemie niemieckim. Z tego względu niezbędne okazało się tłumaczenie polskiego

Kodeksu postepowania administracyjnego na język niemiecki[1]. Niniejszy artykuł powstał w wyniku prac nad tym tłumaczeniem, w których brała udział autorka, i omawia podstawowe pojęcia z zakresu prawa postępowania administracyjnego w systemie polskim oraz podaje propozycje ich tłumaczenia na język niemiecki wraz z uzasadnieniem.

Polski i niemiecki system prawny należą do systemu prawa kontynentalnego, a instytucje i rozwiązania prawne obu państw są często podobne, co ułatwia proces tłumaczenia, pozwalając na przejęcie istniejących odpowiedników z systemu niemieckiego, z którego polski ustawodawca często czerpie[2]. Stąd też pierwszym odruchem w przypadku tłumaczenia polskiego Kodeksu postępowania administracyjnego na język niemiecki jest zajrzenie do jego niemieckiego odpowiednika *Verwaltungsverfahrensgesetz* (dalej: VwVfG). Jednak już pobieżne porównanie przepisów obu ustaw ukazuje pewne niespójności, a czytelnik nie może oprzeć się wrażeniu, że w tym wypadku polski ustawodawca nie czerpał z prawa niemieckiego. Warto zatem prześledzić ewolucję przepisów o postępowaniu administracyjnym w prawie polskim, co może okazać się przydatne przy tłumaczeniu terminologii z omawianego zakresu.

Postępowanie administracyjne zostało po raz pierwszy skodyfikowane w rozporządzeniu Prezydenta RP z 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (dalej: PostAdmR) (Borkowski, Krawczyk 2017: 66). W Polsce obowiązywały wówczas cztery różne systemy prawne: rosyjski, pruski, austriacki i węgierski w Spiszu i Orawie (Borkowski, Krawczyk 2017: 60). Ze względów pragmatycznych jako wzorzec nowej regulacji wybrano przepisy austriackie, ponieważ w autonomicznej administracji galicyjskiej językiem urzędowym był język polski, korpus urzędniczy był spolonizowany, a kilka stanowisk sędziowskich w austriackim Trybunale Administracyjnym (*Verwaltungsgerichtshof*) piastowali Polacy (Witkowski 2007: 222). Podkreślano, że taki wzorzec wzbogaci możliwości interpretowania własnych przepisów, zwłaszcza, że ustawa austriacka była wynikiem długoletnich studiów i posiadała obszerne materiały ustawodawcze. Można zatem uznać, że polska kodyfikacja wyrosła z tych samych założeń, co austriacka, jednak została dostosowana do rodzimych potrzeb i uwarunkowań. W piśmiennictwie podkreślano, że projekt polskiej ustawy poddano na tyle wnikliwej analizie, że została ona opracowana bardziej szczegółowo niż jej pierwowzór (Borkowski, Krawczyk 2017: 66).

[1] Kodeks postępowania administracyjnego. Verwaltungsverfahrensgesetz. Tekst dwujęzyczny. Tłumaczenie Rödl & Partner (Zbigniew Obara, Carolin Piechota, Róża Zielnik-Kołodzińska), Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2017.

[2] Por. Liszewska, Skotnicki (2006), Grzeszczak (bez daty).

Po drugiej wojnie światowej pojawiła się potrzeba poprawy niedomagań i przystosowania instytucji postępowania administracyjnego do nowych warunków i nowych zadań administracji (Borkowski, Krawczyk 2017: 73). Dlatego w 1960 roku uchwalono obowiązujący do dzisiaj Kodeks postępowania administracyjnego. Podkreślenia wymaga, że nie stworzono zupełnie nowego systemu, tylko udoskonalono istniejący. Tym samym należy uznać, że również obowiązująca polska kodyfikacja czerpie z prawa austriackiego.

Powyższe oznacza, że tłumaczenie na język niemiecki przepisów polskiego Kodeksu postępowania administracyjnego wymaga nie tylko studiów prawnoporównawczych między polskim a niemieckim systemem prawnym, ale również w dużej mierze uwzględnienia systemu austriackiego. W związku z tym pojawia się zasadnicze pytanie: na którą wersję języka niemieckiego należy te przepisy przetłumaczyć: austriacką czy niemiecką? Ze względu na zdecydowanie bardziej intensywne kontakty handlowe Polski z Republiką Federalną Niemiec niż z Republiką Austrii[3], a zatem większą potrzebę korzystania z „niemieckiej" odmiany języka niemieckiego, w niniejszym opracowaniu przedstawię propozycję tłumaczenia wybranych terminów z zakresu polskiego postępowania administracyjnego na język niemiecki używany w Niemczech, wraz ze wskazaniem źródeł, z których została zaczerpnięta propozycja tłumaczenia, oraz uzasadnię dokonany wybór. Jako źródła właściwej terminologii posłużyły przede wszystkim: niemiecki odpowiednik k.p.a. – VwVfG, jego odpowiednik austriacki – *Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz* (dalej: AVW), a także niemiecki słownik terminologii prawniczej Creifelds Rechtswörterbuch (Weber 2014) oraz niemieckojęzyczne opracowania na temat postępowania administracyjnego.

2. Propozycje tłumaczeń wybranych pojęć z zakresu polskiego postępowania administracyjnego na język niemiecki

a) Kodeks postępowania administracyjnego

Jak wyżej podano, niemieckim odpowiednikiem polskiego Kodeksu postępowania administracyjnego jest *Verwaltungsverfahrensgesetz*, odpowiednikiem austriackim natomiast *Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz*. Wskazuje na to treść wszystkich trzech ustaw, która choć nie jest identyczna, to pokrywa się w znacznej mierze. Powstaje pytanie, czy należy przy tłumaczeniu nazwy kodeksu przetłumaczyć słowo „kodeks" dosłownie jako „Gesetzbuch", czy też pozostać przy konwencji obowiązującej w krajach niemieckojęzycznych i ograniczyć się

[3] Por. informacje o państwach i współpracy gospodarczej z Polską na stronie Ministerstwa Rozwoju https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/wspolpraca-miedzynarodowa/wspolpraca-gospodarcza/informacje-o-panstwach-i-wspolpracy-gospodarczej-z-polska/ (dostęp: 19.10.2017).

do terminu „Gesetz"? Choć przetłumaczenie słowa „kodeks" jako „Gesetzbuch" nie jest błędne, to jednak właściwe wydaje się rozwiązanie drugie. O ile bowiem różnice między zaproponowanymi odpowiednikami nie są natury merytorycznej, o tyle należy stosować konwencję obowiązującą w języku docelowym, tak aby uczynić tłumaczenie jak najbardziej przyjazne dla czytelnika języka docelowego.

b) Strona

Tłumaczenie pojęcia „strona" nie jest oczywiste w kontekście postępowania administracyjnego, a różnice występujące w trzech omawianych systemach prawnych są znaczne. W kontekstach, w których polski k.p.a. stosuje słowo „strona", niemiecki VwVfG posługuje się pojęciem „Beteiligter", używając słowa „Partei", które jest często stosowane jako odpowiednik terminu „strona", jedynie w kontekście „Vertragspartei" w § 60. Co ciekawe, austriacki AVG stosuje oba terminy – „Beteiligter" i „Partei". Stąd należy bliżej przyjrzeć się przepisom definiującym te pojęcia we wszystkich trzech porządkach prawnych:

k.p.a.	**VwVfG**	**AVG**
Artykuł 28 Stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek.	§ 13 (1) Beteiligte sind 1. Antragsteller und Antragsgegner, 2. diejenigen, an die die Behörde den Verwaltungsakt richten will oder gerichtet hat, 3. diejenigen, mit denen die Behörde einen öffentlich-rechtlichen Vertrag schließen will oder geschlossen hat, 4. diejenigen, die nach Absatz 2 von der Behörde zu dem Verfahren hinzugezogen worden sind. (2) Die Behörde kann von Amts wegen oder auf Antrag diejenigen, deren rechtliche Interessen durch den Ausgang des Verfahrens berührt werden können, als Beteiligte hinzuziehen. Hat der Ausgang des Verfahrens rechtsgestaltende Wirkung für einen Dritten, so ist dieser auf Antrag als Beteiligter zu dem Verfahren hinzuzuziehen; soweit er der Behörde bekannt ist, hat diese ihn von der Einleitung des Verfahrens zu benachrichtigen. (3) Wer anzuhören ist, ohne dass die Voraussetzungen des Absatzes 1 vorliegen, wird dadurch nicht Beteiligter.	§ 8 Personen, die eine Tätigkeit der Behörde in Anspruch nehmen oder auf die sich die Tätigkeit der Behörde bezieht, sind Beteiligte und, insoweit sie an der Sache vermöge eines Rechtsanspruches oder eines rechtlichen Interesses beteiligt sind, Parteien.

Z powyższego zestawienia wynika, że definicje zawarte w ustawie polskiej i w ustawie austriackiej są zbliżone, choć obowiązująca ustawa polska nie dokonuje tak precyzyjnego podziału, jak ustawa austriacka, i nie rozróżnia pomiędzy stroną („Partei") a uczestnikiem („Beteiligter"). W prawie austriackim kryterium odróżniającym termin „Beteiligter" od terminu „Partei" jest interes prawny, przy czym pojęcie „Beteiligter" jest szersze i obejmuje pojęcie „Partei". Warto zauważyć, że art. 9 PostAdmR, wprowadzając pojęcia „osoba interesowana" i „strona", stanowił niemal dosłowne powtórzenie obowiązującego do dziś § 8 AVG (Adamiak, Borkowski, Krawczyk 2017: 148). Obecnie polski k.p.a. posługuje się terminem „strona", które odpowiada austriackiemu pojęciu „Partei". Nie definiuje natomiast pojęcia „strona interesowana", „uczestnik" ani innego podobnego, choć stosuje je w kilku miejscach (art. 8, 9, 391 § 1, 1a, 1b, 1d, 392, 220 § 2, 220 § 3, 220 § 5)[4]. Zgodnie z literaturą przedmiotu podmioty, które mogą uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym, to: 1) podmioty występujące na prawach strony (organizacje społeczne, prokurator, Rzecznik Praw Obywatelskich, inne podmioty dopuszczone do postępowania na podstawie przepisów odrębnych), 2) osoby zainteresowane przedmiotem rozstrzygnięcia, 3) składający wniosek lub skargę, 4) świadkowie i biegli (Bojanowski, Lang 2002: 38). A zatem w świetle przytoczonej definicji terminu „Beteiligter" z § 13 VwVfG pojęcie to nie jest tożsame z polskim terminem „uczestnik".

Ustawa niemiecka, podobnie jak ustawa polska, posługuje się tylko jednym pojęciem – „Beteiligter". Zgodnie ze słownikiem *Creifelds Rechtswörterbuch*, odnosi się ono w prawie niemieckim do osób biorących udział w formalnym postępowaniu administracyjnym, które nie prowadzą postępowania, jednak sprawują określone funkcje i dlatego są uprawnione do składania wniosków, środków odwoławczych i do podejmowania innych czynności w ramach postępowania (Weber 2014: 202). Z powyższego wynika, że niemieckie pojęcie „Beteiligter" do pewnego stopnia pokrywa się z polskim i austriackim pojęciem „strona". Termin stosowany w ustawie niemieckiej jest jednak szerszy niż polski termin „strona". Różnica polega przede wszystkim na tym, że dla uzyskania przymiotu uczestnika na gruncie prawa niemieckiego nie jest konieczne obiektywne zaistnienie interesu prawnego, a wystarczy podjęcie przez podmiot lub w stosunku do niego czynności wymienionych w § 13 VwVfG (Skóra 2009: 78–79).

W wyborze najlepszego niemieckiego odpowiednika polskiego pojęcia „strona" w rozumieniu k.p.a. pomocny okazuje się ponownie słownik *Creifelds Rechtswörterbuch*. Zgodnie z nim (Weber 2014: 945):

[4] Ponadto polski k.p.a. posługuje się pojęciem „uczestnik mediacji", jednak to pojęcie uczestnika jest odrębne od omawianego.

> Partei im Zivilprozess ist derjenige, von dem oder gegen den bei Gericht Rechtsschutz begehrt wird; das sind je nach Verfahrensart Kläger und Beklagter, Antragsteller und Antragsgegner, Gläubiger und Schuldner (…). Der Partei entspricht in der freiwilligen Gerichtsbarkeit, im Verwaltung-, Finanz-, und Sozialstreitverfahren der Beteiligte.

Z porównania regulacji prawnych obowiązujących w polskim, austriackim i niemieckim systemie prawnym oraz literatury przedmiotu wynika zatem, że do celów przetłumaczenia na język niemiecki administracyjnoprawnego pojęcia „strona" należy zastosować termin „Beteiligter".

c) Organ administracji publicznej

Pojęcie „organ administracji publicznej" zostało zdefiniowane w art. 5 § 2 pkt. 3) k.p.a., zgodnie z którym rozumie się przez nie ministrów, centralne organy administracji rządowej, wojewodów, działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej (zespolonej i niezespolonej), organy jednostek samorządu terytorialnego oraz organy państwowe i inne podmioty, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do załatwiania spraw indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych albo załatwianych milcząco.

Niemiecka ustawa VwVfG w podobnych kontekstach, w jakich ustawa polska posługuje się pojęciem „organ administracji publicznej", stosuje pojęcie „Behörde", które jest zdefiniowane bardzo szeroko w § 1 ust. 4 VwVfG w następujący sposób:

> Behörde im Sinne dieses Gesetzes ist jede Stelle, die Aufgaben der öffentlichen Verwaltung wahrnimmt.

Austriacka ustawa AVG posługuje się kilkoma pojęciami, które potencjalnie mogłyby służyć jako odpowiednik polskiego terminu „organ administracji publicznej", a są nimi „Behörde", „Verwaltungsbehörde", „Verwaltungsorgan". Pojęcia te nie zostały zdefiniowane w AVG. Stąd w celu ich zrozumienia należy posiłkować się literaturą przedmiotu. Z lektury można wywnioskować, że austriacki system prawny rozróżnia pojęcia „Verwaltungsorgan" i „Verwaltungsbehörde". W Austrii termin „Verwaltungsorgan" odnosi się do zbioru kompetencji, który stanowi część kompetencji organizacji administracyjnej związku, krajów związkowych czy gmin. *Verwaltungsbehörde* to natomiast *Verwaltungsorgan* uprawniony do wydawania aktów prawnych (Binder, Trauner 2016: 352). Z powyższego

wynika, że odpowiednikiem polskiego terminu „organ administracji publicznej" jest austriacki termin „Verwaltungsbehörde". Co ciekawe, słowo „Verwaltungsbehörde" pojawia się w austriackim AVG jedynie sześć razy, podczas gdy słowo „Behörde" występuje aż 147 razy. Z analizy kontekstów, w jakich występuje pojęcie „Verwaltungsbehörde" w AVG można wyciągnąć wniosek, iż jest ono stosowane zamiennie z pojęciem „Behörde"[5]. Jednocześnie warto zauważyć, że polski k.p.a. posługuje się zarówno terminem „organ administracji publicznej", jak i terminem „organ", stosując je zamiennie. Skoro zaś niemiecka ustawa VwVfG posługuje się wyłącznie pojęciem „Behörde", należy uznać, że jest to właściwe tłumaczenie pojęcia „organ administracji publicznej" na język niemiecki.

d) Decyzja i postanowienie

Decyzje i postanowienia to akty administracyjne wydawane w ramach postępowania. Zgodnie z polską nauką prawa przez akt administracyjny rozumie się oparte na przepisach prawa administracyjnego władcze, jednostronne oświadczenie woli organu administracji publicznej, określające sytuację prawną konkretnie wskazanego adresata w indywidualnie oznaczonej sprawie. Akt taki musi być wydany zawsze w oparciu o właściwą podstawę prawną, którą powinny być przepisy rangi ustawowej lub przepisy wydawane z wyraźnego upoważnienia ustawy. Termin „akt administracyjny" jest prawie niestosowany w przepisach prawa. Używa się w nich takich nazw jak „decyzja administracyjna", „postanowienie", „zezwolenie", „nakaz" (Wierzbowski 2003: 270). Pojęcie to jest zatem bardzo szerokie. Różnica zaś między decyzją a postanowieniem polega na tym, że decyzja rozstrzyga sprawę co do istoty, a postanowienie nie[6].

Niemiecka ustawa VwVfG posługuje się jednym pojęciem odnoszącym się do formy działalności organów administracji publicznej, a jest nim „Verwaltungsakt", czyli akt administracyjny, który został zdefiniowany w § 35:

> Verwaltungsakt ist jede Verfügung, Entscheidung oder andere hoheitliche Maßnahme, die eine Behörde zur Regelung eines Einzelfalls auf dem Gebiet des öffentlichen Rechts trifft und die auf unmittelbare Rechtswirkung nach außen gerichtet ist. Allgemeinverfügung ist ein Verwaltungsakt, der sich an einen nach allgemeinen Merkmalen

[5] Por. art. 38 AVG: Sofern die Gesetze nicht anderes bestimmen, ist die Behörde berechtigt, im Ermittlungsverfahren auftauchende Vorfragen, die als Hauptfragen von anderen Verwaltungsbehörden oder von den Gerichten zu entscheiden wären, nach der über die maßgebenden Verhältnisse gewonnenen eigenen Anschauung zu beurteilen und diese Beurteilung ihrem Bescheid zugrunde zu legen.

[6] Por. art. 7 § 2 k.p.a. i art. 123 § 2 k.p.a.

> bestimmten oder bestimmbaren Personenkreis richtet oder die öffentlich-rechtliche Eigenschaft einer Sache oder ihre Benutzung durch die Allgemeinheit betrifft.

Z powyższej definicji legalnej wynika, że również w prawie niemieckim pojęcie to jest szersze niż polskie pojęcia „decyzja" i „postanowienie", dlatego jego zastosowanie do tłumaczenia któregokolwiek z tych terminów byłoby nieprawidłowe[7].

Pierwsze tłumaczenie, które narzuca się w przypadku terminu „decyzja" jest „Entscheidung". Nie jest to jednak wybór właściwy. Zgodnie bowiem z *Creifelds Rechtswörterbuch* (Weber 2014: 380–381):

> Entscheidung – ist ein im juristischen Sprachgebrauch vor allem für das Erkenntnis eines Gerichts verwendeter Begriff. Die Entscheidung ergeht je nach Verfahrensart durch Urteil, Beschluss oder Verfügung […].

Zatem pojęcie „Entscheidung" należy rozumieć jako „rozstrzygnięcie", który to termin również pojawia się w k.p.a. (m.in. w art. 107, 110 § 2, 111, 118), jednak nie odnosi się do formy działania organów administracji publicznej.

Austriacka ustawa AVG posługuje się terminem „Bescheid", które uregulowane jest w części III ustawy, § 56–62. Podobnie jak niemiecki termin „Verwaltungsakt", austriacki „Bescheid" stanowi formę działania organów administracji publicznej i może zarówno rozstrzygać sprawę co do istoty jak i nie (Binder, Trauner 2016: 165).

Ze względu na brak rozróżnienia instytucji decyzji i postanowienia w przepisach niemieckich i austriackich, należy poszukiwać właściwych terminów poza tekstem ustaw regulujących postępowanie administracyjne. W praktyce w Niemczech w pismach o treści podobnej do polskich decyzji administracyjnych pojawia się często słowo „Bescheid". Choć znaczenie tego słowa jest szerokie[8], wydaje się, że tłumaczenie terminu „decyzja" za pomocą słowa „Bescheid" jest poprawne, skoro jest ono używane na określenie podobnych instytucji zarówno w prawie niemieckim jak i austriackim.

---

[7] Por. Zeszyty Prawnicze UKSW 8.1 (2008) Sprawozdania. Seminarium naukowe. Osnabrück 12-13 lipca 2007 roku, s. 404–405, http://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/zp/article/viewFile/1783/1600 (dostęp 05.10.2017).

[8] Por. Weber 2014: 190: Bescheid - Ist eine in der Praxis häufige, vielfach auch gesetzlich vorgesehene Bezeichnung der Entscheidung von Verwaltungsbehörden (z.B. Baubescheid = Entscheidung über einen Antrag auf Baugenehmigung). Ein Bescheid kann die Merkmale des Verwaltungsaktes erfüllen, doch wird die Bezeichnung auch für bloße Mitteilungen, Auskünfte u. dgl. verwendet.

Pozostaje pytanie, za pomocą jakiego terminu należy przetłumaczyć termin „postanowienie"? Ze względu na wspomniany brak wyraźnego rozróżnienia w niemieckiej ustawie VwVfG aktów administracyjnych rozstrzygających sprawę co do istoty i nie, należy posiłkować się instytucjami pokrewnymi w prawie niemieckim, pełniącymi podobne funkcje. W przypadku postanowienia instytucją taką jest „Beschluss", stanowiący jedną z form orzekania przez sąd. Analiza przepisów niemieckiej ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (*Verwaltungsgerichtsordnung*, dalej: VwGO) ukazuje, że rozstrzygnięcia dotyczące kwestii niemerytorycznych, na przykład orzeczenia grzywny, stwierdzenia wycofania apelacji czy w sprawie kosztów postępowania, zapadają w formie *Beschluss* (m.in § 56a ust. 1 i 2, § 65 ust. 3, § 67a ust. 3, § 80 ust. 7, § 95 ust. 1, § 126, § 161 ust. 1 VwGO). Stąd *per analogiam* można przejąć ten termin w celu przetłumaczenia pojęcia „postanowienie".

e) Odwołanie

Odwołanie to środek zaskarżenia od decyzji wydawanych przez organy administracyjne. Zostało ono uregulowane w części II rozdziału 10 k.p.a. Zgodnie z art. 127 i n. od decyzji wydanej w pierwszej instancji służy stronie odwołanie tylko do jednej instancji. Właściwy do rozpatrzenia odwołania jest organ administracji publicznej wyższego stopnia, chyba że ustawa przewiduje inny organ odwoławczy. Odwołanie nie wymaga szczegółowego uzasadnienia. Wystarczy, jeżeli z odwołania wynika, że strona nie jest zadowolona z wydanej decyzji. Jeżeli odwołanie wniosły wszystkie strony, a organ administracji publicznej, który wydał decyzję, uzna, że to odwołanie zasługuje w całości na uwzględnienie, może wydać nową decyzję, w której uchyli lub zmieni zaskarżoną decyzję. Może to uczynić również wtedy, gdy odwołanie wniosła jedna ze stron, a pozostałe strony wyraziły zgodę na uchylenie lub zmianę decyzji zgodnie z żądaniem odwołania. Organ odwoławczy wydaje decyzję, w której: utrzymuje w mocy zaskarżoną decyzję albo uchyla ją w całości albo w części i w tym zakresie orzeka co do istoty sprawy albo uchylając tę decyzję – umarza postępowanie pierwszej instancji w całości albo w części, albo umarza postępowanie odwoławcze.

W niemieckim postępowaniu administracyjnym instytucją pełniącą podobne funkcje do polskiego odwołania jest *Widerspruch*, uregulowany w § 69 i n. VwGO. Zgodnie z przepisami niemieckimi *Widerspruch* należy złożyć do organu, który wydał akt administracyjny, i który może uwzględnić go lub nie. W razie nieuwzględnienia *Widerspruch*, organ wskazany w ustawie wydaje odpowiednią decyzję. Złożenie *Widerspruch* jest przesłanką do późniejszego skarżenia decyzji wydanej przez organ (lub braku wydania decyzji) do sądu.

W prawie austriackim istnieją trzy zwyczajne środki odwoławcze służące zaskarżeniu decyzji administracyjnych. Są nimi: *Vorstellung* (§ 57 AVG), *Berufung* (§ 63 i n. AVG) i *Vorlageantrag* (§ 64a AVG). Pierwszy z nich przysługuje w przypadku decyzji wydanych bez postępowania dochodzeniowego (tzw. *Mandatsbescheid*) i jest składany do organu, który wydał decyzję. *Berufung* stosowana jest w sprawach należących do kompetencji własnych gminy, o ile przewidziana jest druga instancja. Wnosi się ją do organu pierwszej instancji, jednak rozstrzyga ją organ drugiej instancji. Natomiast *Vorlageantrag* polega na tym, że w przypadku złożenia *Berufung* przeciw decyzji, organ może ją rozstrzygnąć sam, jednak strona może złożyć *Vorlageantrag*, w którym zażąda przedłożenia *Berufung* organowi odwoławczemu.

Zgodnie z powyższym zestawieniem ani w austriackim ani w niemieckim systemie prawnym nie ma środka odwoławczego, który w pełni odpowiadałby polskiemu odwołaniu. Najbliższym odpowiednikiem tej instytucji wydaje się jednak niemiecki *Widerspruch*, stąd można stosować ten termin do tłumaczenia polskiego pojęcia „odwołanie".

f) Zażalenie

Zażalenie to środek odwoławczy służący przeciwko postanowieniom. Artykuł 141 i 143 k.p.a. stanowią, że na wydane w toku postępowania postanowienia służy stronie zażalenie, gdy kodeks tak stanowi. Wniesienie zażalenia nie wstrzymuje wykonania postanowienia, jednakże organ administracji publicznej, który wydał postanowienie, może wstrzymać jego wykonanie, gdy uzna to za uzasadnione. Ponieważ, jak wspomniano powyżej, niemiecki system prawny nie rozróżnia pomiędzy aktami administracyjnymi rozstrzygającymi sprawę co do istoty i nie, nie przewiduje również dla nich odrębnych środków zaskarżenia. Jednak w niemieckim VwGO przewidziano w § 46 nr 2 instytucję *Beschwerde*, która stanowi środek odwoławczy od innych rozstrzygnięć sądu administracyjnego niż wyrok. Posiłkując się terminologią z niemieckiego postępowania przed sądami administracyjnymi do celów tłumaczenia pojęć z zakresu polskiego postępowania administracyjnego i tłumacząc postanowienie jako *Beschluss*, można przejąć również pojęcie *Beschwerde* jako właściwe dla przetłumaczenia terminu „zażalenie".

W kontekście terminu „Beschwerde" należy jednak jeszcze zwrócić uwagę na dział VIII k.p.a., który zawiera przepisy dotyczące skarg i wniosków. Nawiązuje on do art. 63 Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej, dotyczącego prawa do składania petycji, wniosków i skarg. Artykuł 221 i n. k.p.a. stanowią, że prawo składania skarg i wniosków do organów państwowych, organów jednostek samorządu terytorialnego, organów samorządowych jednostek organizacyjnych oraz

do organizacji i instytucji społecznych realizowane jest na zasadach określonych przepisami działu VIII k.p.a. i że skargi i wnioski mogą być składane do organizacji i instytucji społecznych w związku z wykonywanymi przez nie zadaniami zleconymi z zakresu administracji publicznej. Skargi i wnioski można składać w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą. Zgodnie z art. 227 przedmiotem skargi może być w szczególności zaniedbanie lub nienależyte wykonywanie zadań przez właściwe organy albo przez ich pracowników, naruszenie praworządności lub interesów skarżących, a także przewlekłe lub biurokratyczne załatwianie spraw.

W Republice Federalnej Niemiec również istnieje prawo do składania „próśb i skarg" (*Bitten und Beschwerden*) i ma ono długą i bogatą tradycję sięgającą średniowiecza[9]. Obecnie określone jest ono w art. 17 niemieckiej Ustawy Zasadniczej. Polska Konstytucja mówi o „petycjach, wnioskach i skargach", a k.p.a. wymienia jedynie „wnioski i skargi", pomijając pojęcie „petycje". Wynika z tego, że skargę w rozumieniu działu VIII k.p.a. należy przetłumaczyć również za pomocą pojęcia „Beschwerde". Powyższe oznacza jednak, że dwie odmienne instytucje zawarte w k.p.a. tłumaczone będą za pomocą tego samego terminu, a mianowicie omawiane powyżej „zażalenie" oraz „skarga" zostaną przetłumaczone za pomocą słowa „Beschwerde". Dlatego w sytuacji, gdyby oba te pojęcia pojawiły się w obrębie jednego tekstu i istniało ryzyko, że zostaną pomylone, warto dookreślić je w celu ich odróżnienia, na przykład stosując wyrażenie „Beschwerde gegen den Beschluss" i „Beschwerde gegen die Behörde".

g) Wezwanie

Zgodnie z art. 50 § 1 k.p.a. organ administracji publicznej może wzywać osoby do udziału w podejmowanych czynnościach i do złożenia wyjaśnień lub zeznań osobiście, przez pełnomocnika, na piśmie lub w formie dokumentu elektronicznego, jeżeli jest to niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy lub dla wykonywania czynności urzędowych. Innymi słowy organ może wezwać osobę: 1) do udziału w czynnościach, a zatem do stawiennictwa; 2) do złożenia wyjaśnień lub zeznań osobiście, przez pełnomocnika, na piśmie lub w formie dokumentu elektronicznego, co może wymagać stawiennictwa, ale nie musi. Rozróżnienie to jest istotne z punktu widzenia tłumaczenia na język niemiecki, ponieważ niemiecki termin „Ladung" odnosi się wyłącznie do wezwania do stawiennictwa (w sądzie lub urzędzie) (Weber 2014: 816). Pojawia się pytanie, czy można zastosować termin

[9] Por. Safjan M., Bosek L. (red.) (2016), *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, komentarz do przepisu 63, nb. 11.

„Ladung" jako ekwiwalent terminu „wezwanie", skoro *Ladung* wymaga osobistego stawiennictwa?

Analiza przepisów k.p.a., w których występują słowa „wezwać", „wezwanie" i „wzywa", ukazuje, że nie w każdym z nich słowo to zostało użyte w powyższym znaczeniu odnoszącym się do stawiennictwa. Drugie znaczenie odnosi się do prośby lub żądania określonego zachowania się. Poniższa tabela zawiera zestawienie omawianych przepisów:

Wezwanie w rozumieniu art. 50 § 1	**Wezwanie w innym znaczeniu**
Przepisy rozdziału 9 Wezwania (art. 50–56) Art. 88 § 1. Kto, będąc obowiązany do osobistego stawienia się (art. 51), mimo prawidłowego wezwania nie stawił się bez uzasadnionej przyczyny jako świadek lub biegły (…) Przepisy rozdziału 5 – Rozprawa (art. 91§1 i 2, Art. 92, Art. 94 § 1 i 2) Art. 106a § 3. Organ załatwiający sprawę może wezwać strony na posiedzenie w trybie współdziałania. Art. 266 Pracownik organu administracji publicznej winny błędnego wezwania strony (art. 56 § 1) obowiązany jest do zwrotu wynikłych stąd kosztów.	Art. 64 § 2. Jeżeli podanie nie spełnia innych wymagań ustalonych w przepisach prawa, należy wezwać wnoszącego do usunięcia braków w wyznaczonym terminie (…) Art. 77 § 3. Organ przeprowadzający postępowanie na wezwanie organu właściwego do załatwienia sprawy (art. 52) może z urzędu lub na wniosek strony przesłuchać również nowych świadków (…) Art. 85 § 2. Jeżeli przedmiot oględzin znajduje się u osób trzecich, osoby te są obowiązane na wezwanie organu do okazania przedmiotu oględzin. Art. 90§ 3. Ponadto organ zawiadamia o rozprawie państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, organizacje społeczne, a także inne osoby, jeżeli ich udział w rozprawie jest uzasadniony ze względu na jej przedmiot. W tym przypadku organ wzywa je do wzięcia udziału w rozprawie albo do złożenia przed rozprawą oświadczenia i dowodów dla jego poparcia. Art. 97 § 1. Organ administracji publicznej zawiesza postępowanie: 1) w razie śmierci strony lub jednej ze stron, jeżeli wezwanie spadkobierców zmarłej strony do udziału w postępowaniu nie jest możliwe (…)

	Art. 100 § 1. Organ administracji publicznej, który zawiesił postępowanie z przyczyny określonej w art. 97 § 1 pkt 4, wystąpi równocześnie do właściwego organu lub sądu o rozstrzygnięcie zagadnienia wstępnego albo wezwie stronę do wystąpienia o to w oznaczonym terminie, chyba że strona wykaże, że już zwróciła się w tej sprawie do właściwego organu lub sądu. § 3. Przepis § 2 stosuje się także wówczas, gdy strona mimo wezwania (§ 1) nie wystąpiła o rozstrzygnięcie zagadnienia wstępnego (…) Art. 260b § 2. Jeżeli wniosek zawiera braki formalne, organ administracji publicznej wzywa organ wnioskujący do ich uzupełnienia w terminie czternastu dni od dnia doręczenia wezwania.

Analiza przepisów wyszczególnionych w prawej kolumnie tabeli pokazuje, że odnoszą się one do żądania, prośby czy propozycji organu do dokonania określonych czynności przez określone osoby lub organy, które to czynności jednak nie polegają na stawiennictwie (czy to osobistym czy przez przedstawiciela). W tych kontekstach użycie niemieckiego słowa „Ladung" byłoby zatem błędne. Właściwe wydaje się natomiast słowo „Aufforderung" / „auffordern", które jest również stosowane w VwVfG w kontekście wezwania osoby fizycznej do wyznaczenia przedstawiciela (np. § 17, 18 VwVfG).

h) Wznowienie postępowania

Wznowienie postępowania zostało w k.p.a. uregulowane w art. 145 i n., który stanowi, że w sprawie zakończonej decyzją ostateczną wznawia się postępowanie m.in., jeżeli: 1) dowody, na których podstawie ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe; 2) decyzja wydana została w wyniku przestępstwa. Również niemiecka ustawa VwVfG przewiduje podobną instytucję w § 51, a jest nią *Wiederaufgreifen des Verfahrens*. W AVG instytucja ta uregulowana została w § 69 i określona mianem „Wideraufnahme des Verfahrens". Ponadto niemiecki porządek prawny zna pojęcie „Wiederaufnahme des Verfahrens", które występuje choćby w niemieckim postępowaniu cywilnym, karnym czy przed sądami administracyjnymi. Jednak ponieważ w niemieckim VwVfG zastosowano wyrażenie „Wiederaufgreifen des Verfahrens", to właśnie je należy użyć jako niemiecki ekwiwalent tej instytucji w prawie polskim.

3. Wnioski

Powyższa analiza przedstawia niektóre problemy i dylematy, mogące się pojawić przy tłumaczeniu pojęć prawnych. Mogą one mieć charakter merytoryczny, czyli odnosić się do treści, jak i stylistyczny, czyli odnosić się do formy. Tłumaczenie pojęć prawnych, jak każde inne tłumaczenie, ma na celu zapewnienie odpowiedniej komunikacji. Systemy prawne poszczególnych państw różnią się jednak i nawet jeżeli czerpią od siebie nawzajem, to dopasowują „zapożyczone" instytucje do swoich własnych potrzeb i wymagań, tym samym je modyfikując. Zadaniem tłumacza jest znalezienie takiego odpowiednika danego pojęcia w języku docelowym, który odda istotę obcej instytucji. W tym celu należy przeprowadzić studia prawnoporównawcze, a także prześledzić jej ewolucję, co może rzucić nowe światło na jej znaczenie. Tłumacz powinien kierować się przy tym uzusem obowiązującym w języku docelowym, o ile jego zastosowanie nie ingeruje w treść i istotę danej instytucji. Jeżeli w prawie języka docelowego nie występuje identyczna lub prawie identyczna instytucja, trzeba poszukiwać instytucji podobnej. Należy jednak uważać, aby nie wprowadzić adresata tłumaczenia w błąd co do jej istoty i nie wywołać błędnych konotacji. Aby zapewnić właściwą komunikację należy dbać zarówno o poprawność merytoryczną tłumaczenia, jak i o uzus języka docelowego.

BIBLIOGRAFIA

Adamiak B., Borkowski J., Krawczyk A. (2017)„Aspekty podmiotowe regulacji prawa procesowego", w: Wróbel A. (red.) (2017) System Prawa Administracyjnego, t. 9, *Prawo procesowe administracyjne*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Binder B., Trauner G. (2016) *Lehrbuch öffentliches Recht, Grundlagen*. Wien: Linde Verlag Ges. m.b.H.

Bojanowski E., Lang J. (2002) *Postępowanie administracyjne. Zarys wykładu*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.

Borkowski J., Krawczyk A. (2017) „Ewolucja regulacji polskiego prawa procesowego administracyjnego", w: Wróbel A. (red.) (2017), System Prawa Administracyjnego, t. 9, *Prawo procesowe administracyjne*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Grzeszczak R. (bez daty)„Transfer Myśli Prawnej". *Interakcje. Leksykon komunikowania polsko-niemieckiego*.[dostęp: 19.10.2017] http://www.polska-niemcy-interakcje.pl/articles/show/18

Kodeks postępowania administracyjnego. Verwaltungsverfahrensgesetz. Tekst dwujęzyczny. Tłumaczenie Rödl & Partner (Zbigniew Obara, Carolin Piechota, Róża Zielnik-Kołodzińska) (2017). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Liszewska A., Skotnicki K. (red.) (2006) *Związki prawa polskiego z prawem niemieckim*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Safjan M., Bosek K. (red.) (2016) *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.

Skóra A. (2009) *Współuczestnictwo w postępowaniu administracyjnym*. Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business.

Weber K. (2014) *Creifelds Rechtwörterbuch*. München: C.H. Beck.

Wierzbowski M. (red.) (2003) *Prawo administracyjne*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.

Witkowski W. (2007) *Historia administracji w Polsce 1764–1989*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Zeszyty Prawnicze UKSW 8.1 (2008) Sprawozdania. Seminarium naukowe. Osnabrück 12-13 lipca 2007 roku. [dostęp: 05.10.2017] http://czasopisma.uksw.edu.pl/index.php/zp/article/ viewFile/1783/1600

Źródła prawa:

Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz BGBl. Nr. 51/1991

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 13. Juli 2017 (BGBl. I S. 2347) geändert worden ist

Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 1960 Nr 30, poz. 168 ze zm.)

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)

Rozporządzenie Prezydenta RP z 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnem (Dz.U. Nr 36, poz. 341 ze zm.)

Verwaltungsgerichtsordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. März 1991 (BGBl. I S. 686), die zuletzt durch Artikel 5 Absatz 2 des Gesetzes vom 8. Oktober 2017 (BGBl. I S. 3546) geändert worden ist

Verwaltungsverfahrensgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 23. Januar 2003 (BGBl. I S. 102), das zuletzt durch Artikel 11 Absatz 2 des Gesetzes vom 18. Juli 2017 (BGBl. I S. 2745) geändert worden ist

Strony internetowe:

https://www.mr.gov.pl/

SUMMARY

The article deals with the translation of certain terms from the field of Polish administrative procedure into German. First, the author traces the history of the Polish Code of Administrative Procedure, pointing out that the Polish lawmakers modelled it on the

Austrian Administrative Procedure Code (*Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz*). Later on, the author claims that due to Poland's far more intensive trade with Germany than with Austria, and the consequently greater need to use German spoken in Germany, administrative procedure terms should be translated into the German language variant. In the second part of the article the author discusses selected Polish administrative procedure terms and explains why they are difficult to translate into German. Special attention is paid to the incompatibility of the Polish and German legal system and the need to conduct comparative law studies in order to find the most adequate counterparts.

Key words: specialized translation, administrative procedure, code, law, comparative law studies

Róża Zielnik-Kołodzińska, *absolwentka Instytutu Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego, Wydziału Prawa i Administracji UW oraz Szkoły Prawa Niemieckiego przy WPiA UW, doktor nauk prawnych (2016 UW). Studiowała również tłumaczenia na Uniwersytecie Jana Gutenberga w Moguncji. Od 2007 r. wykłada tłumaczenia ustne i pisemne w ILS UW, w tym na IPSKT i EMCI. Jest tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego, specjalizującym się w tłumaczeniach prawniczych i ekonomicznych. Pracuje jako tłumacz i korektor w niemieckiej firmie doradczej Rödl & Partner.*